



**Ольга
Ляшко**

**Зберігач фондів
Національного
заповідника «Глухів»**

Уповсякденному житті перстень – це прикраса, яку носять на пальці як одне з доповнень до одягу. Проста геометрична форма кільця, яка не має ні початку, ні кінця, символізує вічність життя. Обруч з великою вставкою у вигляді щитка називається перснем. Первісно ж він використовувався як амулет проти демонів, відьом та привидів, був символом шлюбу. Вважалося, що ні за яких обставин людина не повинна знімати із пальця обручки – так вона відвертала від себе злі сили. Довгий час існував інший звичай. Чоловік, що мав опускати покійника в могилу, отримував від його родичів мідний перстень, який носив на правій руці аж до кінця поховального обряду. Таким чином перстень оберігав його від переслідувань неспокійної душі померлого. Про походження перснів існує така легенда. Прометей, який приніс людям вогонь і звільнив їх від ярма богів, був прикутий до скелі ланцюгом. Згодом в пам'ять про пережиті муки, як символ нескореності, ланцюг був перекутий, а у нього вставили камінь – уламок Кавказької скелі.

Персні були поширені і в античні часи, причому тоді це була не просто ozdoba, а ще й символ певного соціального стану – знак влади. Вони слугували печатками, які носили на вказівному пальці правої руки.

У фондах Національного заповідника «Глухів» зберігається близько п'ятдесяти кілець, перснів-печаток та їх фрагментів (щитків) XII – XVIII ст.: жіночих, чоловічих і навіть дитячих. Персні та кільця, знайдені на Глухівщині, виготовлялись переважно з бронзи чи свинцево-олов'яних сплавів, рідше срібла. Відомо, що за

Символ вічності життя

формою та технологією виготовлення кільця поділяються на круглодротяні, псевдокручені, пластинчасті, які, у свою чергу, поділяються на неорнаментовані з гладкою поверхнею та з орнаментами (прокресленими квадратами, хрестами, крапками, косими вертикальними та



Перстень з перегородчастими емаллями та гірським кришталем



Каблучка-печатка із зооморфним зображенням райського птаха

горизонтальними лініями та ін.). Вони бувають суцільнолиті і з розізнаними кінцями.

У більшості перснів фондової колекції втрачені вставки, які, вірогідно, були зроблені з каменю або скла. Зберігся перстень з перегородчастими емаллями та гірським кришталем білого кольору. Найпоширенішим зображенням на щитках є стилізований

хрест у вигляді чотириохпелюсткової квітки. Зустрічається також зображення восьмипелюсткової квітки, яка, вірогідно, є тим же стилізованим зображенням хреста.

Переважну кількість складають щитковосерединні персні з гладким щитком. Є кілька прикрас, орнаментованих зооморфними зображеннями райського птаха та геральдичними зображеннями орла з повернутою вліво головою. Орел був популярним символом ще у стародавньому Вавілоні; у греків він вважався «царем птахів», у слов'ян – «Божим птахом» і владикою небес. Особливу увагу слід звернути на два персні-печатки з незвичними зображеннями: перший – з тамгою у вигляді гачка, другий – з прокресленими знаками, які нагадують ієрогліфи або літери невідомого письма.

На жаль, від довготривалого використання або перебування в землі зображення на більшості перснів не проглядаються. І хто знає, можливо якісь з них могли належати воєначальникам, а можливо і самим гетьманам.

Календар пам'ятних дат

Березень

23 березня – 50 років від дня народження О.В. Богдановича (1963), заслуженого артиста України, ведучого актора Національного київського театру ім. І. Франка, уродженця с. Береза Глухівського району

Квітень

14 квітня – 125 років від дня народження В.І. Нарбута (1888-1938?), поета, журналіста, книговидавця, уродженця с. Нарбутівка Глухівського району

26 квітня – 210 років від дня народження І.Г. Кульжинського (1803-1884), письменника, етнографа, уродженця м. Глухова



**Олександр
МІРОШНИЧЕНКО**

**Науковий співробітник
Національного
заповідника «Глухів»**

*Переможець завжди правий.
І не важливо, якою ціною
дісталася ця перемога.*

В останні роки поживався інтерес до історії Великої Вітчизняної війни. Він особливому відчувається в нашому партизанському регіоні. Військова реконструкція партизанського параду в с. Дубовичі, раллі-рейд «Партизан трофі», вшанування пам'яті загиблих Гутянської трагедії, встановлення пам'ятних дошок, написання героїко-патріотичних книжок – ось далеко не повний перелік заходів, присвячених подіям найкривавішої світової війни. Але навмисне замовчування правди і перекручування історичних фактів про наше героїчне минуле в умовах гласності і демократичного суспільства зводить ці патріотичні заходи нанівець. Тож про що не вигідно говорити і писати на сторінках воєнної історії нашого краю?!

Братовбивча війна між партизанами і поліцією, розпочата в роки окупації, розгорнулася з такою силою, що оцінити її жахливі наслідки не візьметься жодна зі сторін. Але що спонукало одних іти в ліс, а інших вступати до лав поліції? Перш за все – це прагнення зберегти своє життя! Кістяком як партизанських загонів, так і поліції були комуністи і комсомольці, чинюючи і дрібна номенклатура. Основну ж масу складали колишні військовополонені, окруженці та селяни. Поповнювали ряди обох формувань і добровольці, серед яких були жертви репресій 1917-1941 рр. та родичі колишніх жителів сіл, перетворених окупантами на згарище. Але поліція і партизани були нічим іншим, як інструментом боротьби тоталітарних режимів, тому інтереси мирного населення враховувалися в останню чергу.

Сумську та Чернігівську області по праву називають «колисками» радянського партизанського руху. Тільки на території Глухівського району діяло три партизанські загони: Глухівський, Есманський (Червонянський) та Шалигинський. Для боротьби з партизанами було

136-й шуцбатальйон



Бійці 136-го шуцбатальйону. 1943 р.

відправлено рекордну кількість поліцаїв і шуцманів (з нім. schutzmann – поліцейський). Про тих, хто був по той бік барикад, піде мова в нашій статті.

Вже у вересні-жовтні 1941 р. німецька влада почала створювати на окупованій території поліцію сіл і міст. Шуцмани індивідуальної служби отримували зарплату, пільги і мали мінімум обов'язків. Їм видавали уніформу. Спочатку це була трофейна радянська, з білою пов'язкою на рукаві, а вже у 1942 р. її замінили на чорну (модифіковані старі мундири військ СС). На озброєнні у рядового складу були гвинтівки Мосіна з мізерним боекомплектom та пістолети різних систем у офіцерів. Низовими одиницями поліції були так звані сільські старости. Легенди про «українську роту» та «чорномундирних есесівців» на Глухівщині ще й досі можна почути з вуст старожилів. Завдяки демократизації України стали доступними і архівні документи періоду окупації, які, із зрозумілих причин, не афішувалися у радянський час.

У другій половині 1942 р. на Сумщину були перекинуті 113 і 120 шуцбатальйони з Київщини, 136 і 137 із Чернігівщини. Середня кількість особистого складу батальйону була в межах 450-670 чоловік. 137 шуцбатальйон займався гарнізонною службою в Глухові, всі інші підрозділи були задіяні в боротьбі з партизанами. Також з 552-го охоронного батальйону Вермахту було створено три допоміжні

роти: українські в Глухові та Шостці, російську – в Середино-Буді.

Партизани глухівських загонів, розуміючи, що в місті знаходиться велике скупчення німецьких військ і поліції, проводили каральні акції проти сільських шуцманів і їх сімей, знищували комунікації і підривали поставки продовольства в Німеччину. В селах Кучерівка, Есмань, Суходол, Уланове, Фотевиж, Сопич посади сільських старост завжди були вакантними.

**Из отчета о деятельности за период с 26.11 по 25.12.1942, группа тайной полевой полиции № 708
25 декабря 1942 г.**

«Группы партизанских отрядов общей численностью около 1000 человек, дислоцировавшихся в Хинельских лесах и совершавших оттуда вылазки в северную Сумщину и приграничный район РФ, находившийся в ведении указанной группы.»

По сообщениям сельхоз-руководителей до настоящего момента в районах Глухов, Эсмань и Шалыгино бандитами ограблено или уничтожено 3044 центнера зерна, 1162 головы крупного розатого скота, 808 овец, 1245 повозок, 1060 коней, 730 свиней, 519 ульев, 264 упряжки, 115 домов были разрушены или сожжены. Количество награбленной домашней птицы установить вообще невозможно».

І це тільки за один місяць – з 26

листопада по 25 грудня 1942 р. Для запобігання подальших диверсійних акцій 136 чернігівський шуцбатальйон розквартирували в Есмани.

Одним із основних завдань партизанських загонів була розвідувальна діяльність, яка мала отримувати інформацію про економіку німецького тилу (дислокація складів та баз, робота промисловості та сільського господарства), режим на окупованій території, стан транспорту, мостів тощо. Також розвідка загонів із'єднань проводила заходи з дезорганізації частин колабораціоністів або їх «перетягування» на свій бік. Перша найбільш вдала операція подібного роду сталася саме в Есмани. Декілька командирів 136-го українського охоронного батальйону, враховуючи переможну ходу Червоної Армії і погане ставлення з боку німців, схилилися до переходу на бік партизанів і були завербовані партизанської розвідкою.

Из сообщения начальника оперативной группы УШПД по Сумской области Я. Мельника в УШПД о переходе на сторону партизан служащих 136-го украинского охранного батальона 10 января 1943 г.

[...] 5 января 1943 г. из 136 украинского охранного батальона, дислоцирующегося в Эсмани Сумской области, перешло к партизанам 6 человек с оружием, в том числе командир роты, командир взвода, саниструктор [...]

Запідозрені німцями у зраді,

Из справки штаба партизанского движения о дислокации коллаборационистских формирований на территории Украины не ранее 4 февраля 1943 г.

Дата получения сведений	Местонахождение	Ориентиры наименования националистических формирований
10.06.42 г.	г. Шостка	Формируются отряды «Украинских казаков»
15.09.42 г.	г. Шостка	Батальон «Вольного казачества» (350 чел.)
15.09.42 г.	г. Глухов	Имеется рота «Украинских казаков» (туркмены, узбеки)
09.01.43 г.	В Эсмани (13 км северо-восточнее г. Глухова)	Размещен один 130 украинский охранный батальон численностью до 450 чел.
25.01.43 г.	г. Глухов	Батальон украинской национальной части (численность не установлена)

шестеро осіб, у тому числі двоє командирів, тікають у ліс. 10 січня 1943 року поліція, німці та угорці оточили будівлю, де розміщувався батальйон, роззброїли його і, за відомостями партизанських розвідників, розстріляли 150 бійців.

[...] В результате проведенной разлагательной работы в украинском батальоне, дислоцирующемся в Эсмани, солдаты частично перешли с оружием на сторону партизан. 150 человек, собравшихся перейти, гестапо разоружило и расстреляло. Настроение остальных солдат подавленное [...]

Жителька с. Червоне, 1931 року народження (за проханням ім'я залишило неназваним), так згадує ці події:

«Це була українська рота. Українці, малади хлопцы, двадцять четвертого года, ну по восемнадцать

им годов было. Их 217 человек отут же в лесу расстреляли. Це при немцах. Ну захватили их у плен, дак начальники их, сем человек, у партизаны пошли и здались. И немцы побаялись, шо це перейдут и остальные двести з лишним человек, и их усех вывели у лисок. И як их грузили, ми ж таких были годов, це вже у сорок третьем году, двенадцать годов мне було. То мы прыбигаемо, дывимся, як их бедных, серед зимы, раздивают наголо ж. И на машины, и везут осюды в лисок. Там яму выкопали. Там оце партизански семьи настреляли, и цых же больше 200 человек. И ниякого памятника им» (Мова оригіналу).

Залишки 136-го батальйону були зведені в роту і направлені на докомплектування до Чернігова. Батальйон після тяжких боїв з партизанами на Сумщині отримав звання «польового». Підрозділ мав право озброюватися легкою артилерією, мінометами, кулеметами. Бійці отримали німецьку польову форму, офіцери почали носити погони. Весною 1943 р. батальйон нараховував 700 бійців, 30 з яких були німцями. Літом того ж року його було відправлено для боротьби з партизанами в Білорусію. 136-й польовий батальйон перейменували у 58 шуцбатальйон (згідно тутешній нумерації). Після масового дезертирства солдат і офіцерів та переходу до партизан, тих, хто лишився, роззброїли і розподілили по пожежним частинам Відня та інших міст. Ненадійних шуцманів вже не допускали до військової чи навіть тилової служби.

У статті використані матеріали з книг «Родня», «Сталинский командос», «Місцеві формування збройних сил Німеччини на території Рейхкомісаріату «Україна» (1941-1945 роки)»



136-й шуцбатальйон в Чернігові. 1943 р.

Вера
НАЗАРОВАГенеалог
г. Москва

Достоверно определить местоположение домов, принадлежавших Янпольским, не удалось. Описание одних не позволяло это сделать, другие не сохранились...

Наша экскурсия пройдет по улицам, с которыми связана история этой семьи, и откроет она лишь некоторые, дошедшие до нас фрагменты их жизни и, хочется надеяться, поможет почувствовать, представить или предположить, в каких именно, из сохранившихся, домах они могли жить и как это было.

Начнем мы нашу прогулку с одной из самых еврейских – со Спасской улицы. С ней связано наибольшее количество упоминаний о жизни Янпольских в Глухове.

Сейчас мы находимся на пересечении Спасской и Вознесенской улиц. 140 летназаднауглу Спасской и Вознесенской стоял дом Анитовых. Рядом с ним находился большой благоустроенный дом купца Янпольского. Это был особняк с большим двором и садом. В конце 1870-х годов в доме Янпольского располагалась ученическая квартира. В больших комнатах Янпольского жили ученики Глуховской мужской гимназии. Пансиона при гимназии в те годы еще не было и мальчишки с окрестностей Глухова, приезжая на учебу в город, должны были оставаться жить у родственников или у людей, сдававших комнаты в своих квартирах ученикам. Вокруг жило много евреев, с которыми у гимназистов были постоянные столкновения из-за коз. Они их дразнили, бегали за ними, а иногда делали и попытку покататься верхом. Хозяева кричали на юнцов, а так как евреи вообще народ шумный, то выбегали они и из других флигелей, и во дворе начинался сильнейший гвалт. В общем же отношения с евреями всегда были миролюбивыми. Никакой вражды не замечалось. Когда по пятницам, вечером, накануне шабата зажигались во флигелях свечи, все относились к этому вполне почтительно. Весной 1877 года у Янпольского случился пожар. Сгорели сараи. По воспоминаниям одного из гимназистов, живших в тот год в доме Янпольского, в день пожара последней вышла из амбара, откуда начался пожар, и замкнула его прислуга, дивчина из соседнего села. На другой день после пожара она сильно заболела и была экстренно отправлена домой. Если

Улицами Глухова



Дом (ул. Спасская, 15), принадлежавший в 1856-1875 гг. Бороху Зеликовичу Янпольскому

был поджог, то, по его убеждению, его сделала эта дивчина. Думали приписать пожар и гимназистам, якобы курившим папиросы. Пожар начался вечером, когда стемнело, и гимназисты сели заниматься. Увидев огромный огненный язык, который выскочил из амбара, ребята вытащили свои вещи и устремились на них во дворе. Пожар был грандиозный, так как горели большие сухие сараи. Он продолжался целую ночь.

Следующая наша остановка на пересечении с Институтской улицей. Здесь нам надо обратить внимание на квартал, вытянувшийся от Спасской улицы до Киево-Московской между Институтской и улицей Шевченко. С 1856 года большая часть этого участка принадлежала одной из семей Янпольских. По Институтской улице примерно треть расстояния до Киево-Московской занимало имение Бороха Янпольского, соседняя с ним усадьба по Спасской улице принадлежала его отцу, Зелику Еселевичу Янпольскому, а за ней, до самого детского приюта, тянулось имение еще одного сына Зелика, Берки Янпольского. В течение 30 лет эти участки переходили от одного брата к другому, делились, закладывались и продавались. К 1888 году у этой семьи остался лишь участок земли, выходивший одной стороной на Спасскую улицу, которым первоначально владел Зелик Янпольский и теперь он принадлежал его сыну Берке Янпольскому. Далее за имением Берки Янпольского располагался дом купца Еселя Локштанова. Именно в нем в 1903 году поселилась Хьена Хаимовна Янпольская. Окончив в Варшаве зубо-врачебную школу Джеймса-Леви и подтвердив свои знания в Императорском

Варшавском Университете, Хьена вернулась в Глухов со званием дантистки и намерением открыть собственный зубо-лечебный кабинет. В мае 1904 года, после длительной процедуры получения всех необходимых разрешений, мечта Хьены осуществилась. Кабинет находился в том же доме купца Локштанова на Спасской улице во втором этаже. Кроме передней он имел одну комнату для производства операций, а другую – для ожидания пациентов. Глуховский городской врач Петр Дорошенко так писал об этом кабинете: «Кабинет снабжен достаточным количеством необходимых для зубных операций инструментов и принадлежностей, а также средствами для остановки кровотечения и для оживления обморочных больных; имеет небольшой стерилизатор и другие принадлежности, необходимые для дезинфекции инструментов. Зубные инструменты, принадлежности и необходимый запас перевязочного материала хранятся в особых шкафчиках с соблюдением мер для устранения возможности их загрязнения. Помещение зубо-лечебного кабинета содержится в должной чистоте и опрятности». Зубо-лечебный кабинет Хьены Янпольской в Глухове существовал недолго. Выйдя замуж за сына местного фотографа Перского, Хьена вместе с супругом и его родней в 1905 году переехала в город Севск, где продолжила трудиться на том же поприще.

В начале 1870-х годов на Спасской улице находились и другие владения Янпольских: дворовое место с огородной землей Моисея Лейбова Янпольского, деревянный дом с двором и постройками напротив «железных лавок» Нохима Авадьева Янпольского (точное местопо-

ложение этих имений не установлено).

Далее наш рассказ пойдет о местах, связанных с жизнью Израиля Абрамовича Янпольского. В начале 1880-х годов он вместе с семьей проживал в местечке Наумовка Глуховского уезда, имел в аренде Заруцкий известковый завод, винокуренный завод, мельницу и подвалы для хранения продукции. Он вел дела ловко и умело, так что бизнес приносил постоянный доход и увеличивал его благосостояние. В 1882 году Израиль Янпольский приобрел в Глухове дом и постепенно обзавелся коммерческой деятельностью в самом городе. Сейчас мы стоим в начале улицы Красная Горка, расположенной на высоком берегу реки Эсмани и Павловского озера. Здесь русло реки расширилось и текло по песчаному грунту. С западной стороны улица имеет пологий спуск к заливным лугам, заводям и сверкающей глади самого озера. Где-то на Красной Горке в 80-е годы XIX века находился кожевенный завод Израиля Янпольского. Завод был учрежден в 1858 году и, скорее всего, был выкуплен Янпольским у кого-то из прежних владельцев. В 1884 году на нём трудилось 6 рабочих и выделялось до 1500 шкур в год, что в денежном эквиваленте соответствовало 13 тыс. рублей. Однако суммарный доход Израиля Абрамовича не превышал 15 тыс. руб. в год, что давало ему право быть лишь купцом 2-ой гильдии. О купечестве 1-ой гильдии он мечтал на протяжении всей жизни, но так и не смог перешагнуть этого имущественного порога.

Напротив Николаевской церкви, на месте теперешнего автовокзала, до 1962 года находился главный храм города – Троицкий собор. За собором, фасадами на Киево-Московскую улицу, в XIX веке располагались почта, книжный и писчебумажный магазин казенного раввина А. Глейзера, дома Ицки Красовицкого, Израиля Янпольского и аптекаря Александра Тычины. Усадьба Янпольского представляла собой одноэтажный деревянный дом с флигелем и другими постройками при нем и небольшим участком земли. Скорее всего, этот дом принадлежал Израилу Абрамовичу до конца его дней, и именно в нем, вместе с Израилем, жил его сын Рувим с семьей; из него ходил в гимназию его внук Лейб. До 1898 года вместе с Израилем жила его дочь Бейля с мужем Зеликом Эткингом и детьми. Буквально через дом находилась женская четырехклассная гимназия с красивой надписью золотом по черному фону. Именно её посещали Хьена (Ева) и Бася – дочери Шеваха Янпольского. За зданием гимназии стояло здание Златоглавой хоральной синагоги, построенной в 1870 году. Окна её были



Дом (ул. Спасская, 7) купца Еселя Локитанова, в котором в 1903 году поселилась Хьена Хаймовна Янпольская

вечно выбиты. Каждый озорник считал своей обязанностью запустить камнем в «жидовскую школу». Таковы были тогда в Глухове нравы...

Продолжая прогулку по Киево-Московской улице, остановимся в районе площади Ленина. В конце XIX – начале XX в. тут была Сенная площадь с хлебным базаром. На этой площади продавали муку, зерно, крупы. На месте памятника В.И. Ленину до 1917 года стоял фруктовый магазин Ноймана, от которого в сторону Сенного базара шёл ряд магазинов. Дома по периметру площади тоже сдавались под различные виды торговли. В 1899 году в доме Ремесленного цеха располагалась бакалейно-черная торговля Израиля Абрамовича Янпольского. Аналогичный бизнес он имел в местечке Воронез Глуховского уезда.

Чуть далее с северной стороны Киево-Московской улицы стоит здание Глуховского национального педагогического университета им. А. Довженко. До революции 1917 года в нём находилась мужская гимназия, которую закончили будущие врачи Лев Рувимович и Самсон Давыдович Янпольские. Первый до революции был земским врачом в местечке Борисполь Полтавской губернии, после революции работал врачом-гинекологом в Полтаве. Второй начинал службу земским врачом села Богодуховка Полтавской губернии, был врачом Туберкулезной больницы в Москве и старшим врачом Хамовнического района столицы, написал ряд научных работ по медицине и перевел на русский язык труды зарубежных медицинских светил. Под конец жизни собрал огромную библиотеку медицинской литературы, которую в конце 1930-х годов передал в дар Московскому институту туберкулеза. Глуховскую мужскую гимназию оканчивал и Хаим Давыдович Янпольский. Окончив Дерптский университет со званием провизо-

ра и Военно-медицинскую академию в Санкт-Петербурге со званием магистра фармации, Хаим открыл собственную аптеку в дореволюционной столице. После революции служил представителем советского торгового флота в Таллине.

На противоположной стороне Киево-Московской улицы стоит здание бывшего Городского трёхклассного училища Фёдора Терещенко. В 1896 году это учебное заведение закончил сын глуховского купца Шеваха Янпольского Рувим. Окончив учебу, он уехал в Англию, где его уже ждали уехавшие раньше родители, сестра и братья.

На этой же стороне улицы, на перекрестке с Институтской улицей, расположено здание бывшей усадьбы помещика Н.Н. Неплюева, который был широко известен не только в России, но и за границей как создатель Крестовоздвиженского трудового братства. Рядом с усадьбой Неплюева в доме Бурк(н)овского находилось фотоателье Ошера Абрамовича Перского. С его семьей Янпольских объединяли давние дружеские отношения, которые со временем связали эти большие семейные кланы браком Хьены Хаймовны Янпольской с сыном Ошера Абрамовича, Рувимом Перским.

Можно уверенно утверждать, что большая часть истории этой семьи всё еще остается «за кадром». Остаются не найденными и не исследованными многочисленные документы. Множество интересных эпизодов скрывают в своих тайнах архивы России и Украины. Бережно хранятся в чьих-то альбомах давно выцветшие фотографии, которые когда-нибудь откроют образы кого-то из героев этой экскурсии и новых, еще не известных персонажей, а семейные легенды пока не найденных потомков глуховской семьи Янпольских всё еще передают сюжеты давно минувших дней и атмосферу того времени...

Віктор
ТЕРЛЕЦЬКИЙКраснавець-
дослідник
м.Шостка

Саме так писав 28 травня 1870 року із Криму славетний педагог-демократ К.Д. Ушинський (1823-1870) заочно знайомому колезі на освітній ниві М.О. Корфу (1834-1883) на Катеринославщину, коли просив його «порадувати своїм листом».

6 червня 2013 р. з нагоди 190-річчя від дня народження К.Д. Ушинського Національна академія педагогічних наук України, президентом якої є уродженець с. Любитове Кролевецького району, філософ, педагог В.Г. Кремень, проведе своє виїзне засідання та наукову конференцію в стінах Чернігівського національного педагогічного університету ім. Тараса Шевченка.

Автор статті, вихованець Глухівської середньої школи № 2 (1953 р.), якому належать праці «Костянтин Ушинський і Сумщина» (1998), «Роде наш красний: Ушинські крізь призму століть» (2001), «Сіверянське коло К.Д. Ушинського» (2010), мусить нагадати землякам, як постать К.Д. Ушинського знайшла відображення в працях, спогадах осіб, причетних до Глухівщини.

Відомий історик О.П. Оглоблин (1899-1992), корені роду якого лежали на Новгород-Сіверщині і який зазначав, що своєю батьківщиною, хоча народився, виріс і жив у Києві, «змалку вважаю Сіверщину, землю всіх моїх предків», у своїй відомій праці «Люди Старої України» назвав Костянтина Дмитровича Ушинського глухівчанином, тоді як вихованець Глухівського учительського інституту (1898), археолог і краєзнавець І.С. Абрамов (1874-1960) також помилився щодо місця народження Ушинського, назвавши Костянтина Дмитровича новгород-сіверцем. Обидва, як бачимо, не могли не вважати його своїм земляком! Бо було чимало й побічних причин відносити його до нашого краю, адже в першій частині своєї навчальної книжки «Детский мир» Ушинський вмістив статтю «Глина и что из нее выделяется», у якій зазначав: «Из особенной, тонкой, белой глины делают дорогую фарфоровую посуду. У нас (підкреслення – В. Т.) хорошая фарфоровая глина находится в Черниговской губернии, в Глуховском уезде». У цьому ж повіті за дружиною Н.С. Дорошенко йому дістався маєток

«Адресуйте так: «в Чернігівську губернію, Глухівський повіт»

в хуторі Богданка (нині Шосткинський район Сумщини). Безперечно, не міг з Надією Семенівною не побувати в Глухові на кладовищі біля Вознесенської церкви, де у березні 1843 р. був похований її батько – Семен Степанович Дорошенко.

Нами досліджено, що родичем Ушинських був директор Новгород-Сіверської гімназії І.Ф. Тимківський (1773-1853). Засвоєю дружиною Софією Халанською, сестра якої Олександра вийшла заміж за С.Ф. Псіюла, брата бабусі К.Д. Ушинського по лінії матері Меланії Федорівни Псіюл, Ілля Федорович отримав хутір Туранівку Глухівського повіту на р. Шостці. Цю садибу не міг не описати уродженець с. Есмань на Глухівщині видатний історик права, ініціатор заснування Всеукраїнської Академії наук і її другий президент М.П. Василенко (1866-1935), адже на початку 70-х років XIX ст. його батько, забравши з собою сім'ю, зайняв посаду завідуючого господарством Тимківських у Турановці. У спогадах «Моя жизнь» він писав: «Турановка была очень красивое место. Она затерялась среди громадного бора, теперь уже, конечно, уничтоженного, заключавшего в себе мачтовые сосны. Вы должны были долго ехать лесом, чтобы попасть в Турановку. Она была небольшим селом, растянутым в одну улицу. Помещичий дом стоял отдельно от села на берегу реки или скорей широкого, глубокого и длинного пруда, ползаросшего осокой, очеретом и кувшинками».

У цих споминах Микола Прокопович, згадуючи свою початкову освіту, зазначає, що російській мові він вчився по «Родному слову» Ушинського. Чи знав М. Василенко про родинний зв'язок Тимківського з Ушинським – невідомо. А ось коли року 1895-го широко в Росії вшановували пам'ять видатного педагога, в редакції ним газети «Киевское слово» під криптонімом «Н. В.» він вмістив власну велику, в 12 стовпців, статтю «Памяти К.Д. Ушинского», наголосивши, що «с именем Константина Дмитриевича соединяется представление как о светлом, идейном, стремившемся к лучшему будущему родины человеке, который всегда, несмотря на всевозможные препятствия, оставался верен своему знамени, убеждениям».



К.Д. Ушинський

Другим (не дешифрованим в ушинськознавчих довідниках) біографом Ушинського був уродженець м. Глухова Я.М. Колубовський (1863-1929) – історик, філософ, психолог, педагог, бібліограф. Під криптонімом «Я. К.», на який автор цієї статті вказав в праці «Сіверянське коло К.Д. Ушинського» (2010), він опублікував на сторінках «Энциклопедического словаря Брокгауза и Ефрона» (Т. XXXV – СПб., 1902) біографічний нарис «К.Д. Ушинский». Проте залишається нез'ясованою публікація на сторінках «Педагогического сборника» (1870, № 12) некролога «К.Д. Ушинский», подана знову ж таки під криптонімом «М. Л.». Висловимо свої міркування. На смерть педагога не могли ж не відгукнутися, і перш за все, викладачі Новгород-Сіверської гімназії – альма-матері К.Д. Ушинського. У протилежному разі ми б їх ніяк не зрозуміли.

...У цьому закладі з 1866-го по 1874-й рік викладав російську мову і словесність Михайло Федорович Лазаренко (? – початок 1900-х рр.). Він, з усього видно, був не з останніх педагогів, бо десь з другої половини 1874-го року його призначили інспектором Глухівської прогімназії. До речі, М.Ф. Лазаренко одружився з Марією (1852 – ?) – дочкою сестри Почесного громадянина Глухова, дійсного статського радника, цукрозаводчика, мецената Н.А. Терещенка Маріамни та колезького асесора С.Л. Куксіна. То чи не його була ота стаття до «Педагогического сборника»?

Вести из уездов. Изба-читальня

Глухов. (Черниг. губ.)

Одним из симпатичных и полезных дел нашего уездного попечительства о народной трезвости – это устройство в гор. Глухове библиотеки-читальни, о которой я и хочу сказать несколько слов. Развлечений в нашем городе, как и во многих уездных городах, нет никаких, а потому развлекаться рабочему люду было негде, а если были, то не доступные, но вот на помощь ему и явилось попечительство о народной трезвости, которое сначала устроило народные чтения с туманными картинками, и через год была открыта и библиотека-читальня. Помещается (но относительно помещения нужно желать лучшего) в частных домах, а потому чуть ли не ежегодно приходится переходить из одного помещения в другое. Помещения выбираются чистые и удобные – настолько, что наши мужчины даже через эту подавляющую их чистоту стесняются зайти, хотя за последнее время и привыкли. Чистота и порядок библиотеки образцовые. Публика сначала неоднозначно отнеслась к открытию и некоторые даже называли это просто «модной затеей» и говорили, что из этого ничего не выйдет, но несмотря на такое недоверие, слова не оправдались, а большинство приняло это открытие с радостью и библиотека-читальня с каждым днем все более и более приобретает симпатию публики. Библиотеку посещает учащаяся молодежь всех слоев общества: лавочники, торговцы и торговли и вообще все как то быстро привыкли и начали посещать ее. Читают в настоящее время особенно газеты и следят за ходом войны; из русских писателей особенно в ходу Лев Толстой и народные писатели. Особенно усердно посещают евреи, которые налегают на второстепенных русских писателей и все нарасхват читают также Льва Толстого.

Подбор книг, благодаря внимательности и содействию члена г. Дорошенко, как видно хорошо знающего как русскую, так и иностранную литературу, замечательный. Здесь есть великие наши писатели, как то: Пушкин, Гоголь, Лермонтов, Жуковский, Кольцов, так и второстепенные: Григорович, Данилевский, Загоскин, В. Крестовский,



Библиотека начала XX века

Лесков, Шеллер (которым особенно интересуются), Мельников, Мордовцев и др. и многие более или менее известные русские писатели. Среди них есть так называемые народники, произведения которых особенно нравятся менее изысканной публике.

Хотя и небогат иностранный отдел, но все-таки есть и знаменитые французы: как Мольер, Золя, Дюма, Альфонс Додэ, Жюль Верн (которого читают подростки); есть и польские писатели: Сенкевич, Крашевский и Э. Оржешко. Кроме вышеупомянутых здесь есть некоторые выдающиеся произведения иностранной литературы, как то: «Божественная комедия», «Потерянный и возвращенный рай», «Дон Кихот», несколько переводов Одиссеи и Илиады Гомера. В библиотеке есть специальные отделы по естествознанию и медицине – д-ра Жука, Бока, д-ра Бурды, Брэма и др. По богословию и религиозно-нравственным произведениям: произведения о. И. Сергиева Кронштадского, епископа Феофана Фомы Кемпийского; есть здесь и деяния апостолов, и несколько библий, а также любимые жития святых; по истории Карамзина, Костомарова, Саповского, Петрушевского, Полевого и др. мелкие исторические очерки и рассказы; по географии: Водовозовой «Жизнь европейских народов», Александрова,

Семенова, несколько хороших брошюр о земле и небе. Из газет и журналов выписываются и выписывались: Новый Мир, Московские Ведомости, Нива, Родина, Русское Слово, Свет, Русский Паломник, Миссионерское Обозрение, Вера и разум; есть также детские журналы: Детское Чтение, Юный Читатель. Выписываются и специальные общеобразовательные органы: Будьте здоровы, Ремесленная газета и Педагогический листок. Публика пользуется правом брать книги на дом и при том без всяких препятствий относительно пола и возраста.

Постановка дела безукоризненна. Библиотекарем состоит женщина, а потому во всем видно влияние женщины: везде чистота и аккуратность. Распределение о времени для чтения удобно и правильно.

Одним словом – устройство библиотеки в нашем городе есть одна из лучших идей попечительства о народной трезвости, а также еще и то, что она при этом удачно выполнена и публике г. Глухова остается только поблагодарить попечительство за устройство библиотеки.

К. Деценко

Черниговские губернские ведомости
№ 3633, 10 ноября 1904 г.
(Подано языком оригинала)

ГЛУХІВСЬКИЙ ПЕРЕЦЬ

Сторінками минулого

ХОЧЕШ ОБІДАТИ – ЧЕКАЙ ДВІ ГОДИНИ

Якщо бажаєш вдень задрімати – йди до ресторану «Україна». Таку жартівливу пораду часто можна почути серед глухівчан. Побувавши кілька разів у ресторані під час обідньої перерви, я переконалася, що жартівники мають рацію.

Уявіть собі таку картину. В залі багатолюдно, столики заповнені відвідувачами. Більшість з них прийшли сюди, щоб пообідати. Ті, хто сидять недавно, нетерпляче чекають, коли звільниться меню і підійде офіціантка. Чекати доводиться довго, меню тільки одне на всіх, а офіціантка не поспішає підходити. Спокійніше почувають себе ті, кому вже пощастило замовити обід. Вони, знають, що замовлене швидко не подадуть, і тому треба запасатися терпінням. Деякі з відвідувачів дрімають. Хтось у кутку хропить, поклавши голову на стіл.

Можуть спитати: а як бути тому, хто не має змоги сидіти півтори години в чеканні обіду? Такі взагалі тут не сидять, а почекавши трохи, йдуть обідати в інше місце.

16 червня, замовивши обід, я з кількома іншими відвідувачами просиділа за столиком майже півтори години. Не дочекавшись обіду, хотіла попросити книгу скарг. Але мені розповіли, що на скарги тут ніхто не реагує. Адміністрація не прислухається до голосу своїх відвідувачів.

Добре було б, якби завідуючий рестораном М.С. Рогоза хоч раз прийшов подивитися, як обмежують тих, хто приходить сюди обідати. Може тоді він збільшив би кількість обслуговуючого персоналу в години найбільшого навантаження або вжив інших заходів.

Треба сказати й про те, що обслуговуючий персонал ресторану не звик до ввічливого поводження з відвідувачами.

– Вас тут багато, а я одна. Нічого в вами не станеться, – такі репліки часто можна чути від офіціантки.

Ні, не дбають про культуру обслуговування в ресторані «Україна».

МОЛОДЬ ХОЧЕ КУЛЬТУРНО ВІДПОЧИВАТИ

Увечері, проходячи мимо літнього парку, можна почути веселу танцювальну мелодію. Ці звуки приваблюють багатьох юнаків і дівчат. Наша молодь любить повеселитись, закружляти в хорошому танці. Але відвідувачів літнього саду чекає гірке розчарування – тут не можна культурно відпочити, провести години дозвілля.

Танці – хороша річ, якщо вони не витісняють інших видів культурного відпочинку. А ось у літньому саду на танцях зосереджена вся увага. Лише зрідка відбуваються концерти або демонструється кінофільм. А про хорошу лекцію чи літературний вечір і мови немає.

Та й самі танці проходять неорганізовано. Ніхто не вчить молодь хороших балних та народних танців. Дирекція з комерційних міркувань продає вдвічі більше квитків, ніж це можна робити, і тому на танцювальному майданчику скупчується стільки людей, що важко повернутись. Зате тут привільно почувають себе стилісти та зачеплені типи з цигарками в зубах. На алеях парку блукають юнаки напідпитку, які грубо зачіпають дівчат, обзивають їх нецензурними словами.

Ось куди треба було б завітати працівникам районного комітету комсомолу. Адже в Глухові організовані дружини по охороні порядку. Чому ж не видати комсомольців-дружинників там, де розперізуються бешкетники і хулігани?

Молодь має всі підстави бути незадоволеною такою організацією відпочинку в літньому саду, де дбають лише про комерційну вигоду і зовсім не цікавляться запитамі трудящих.

В. Негода, студентка Харківського обліково-кредитного технікуму

В МЕНЮ – ОДНЕ, НА СТОЛІ – ІНШЕ

Приїхавши до Глухова складати екзаменів в педагогічний інститут, ми вирішили харчуватися в міській їдальні № 1. По-перше, недалеко ходити. По-друге, нашу увагу привернуло вивішене в гарній рамочці меню цієї їдальні. Чого там тільки немає – гарячого й холодного, вареного й смаженого. В такій їдальні, міркували ми, найкраще хороший апетит задовольняти.

Та незабаром зрозуміли, що помилилися. І помилилися жорстко. Оце меню, яке спочатку нас так приваблювало, висить лише про людське око. Коли ж почнеш замовляти зазначені в меню блюдо, чуєш стандартну відповідь:

– Цього сьогодні немає.

Подали нам котлети з гарніром. Взялися ми їсти, покуштували гарнір, а він виявився прокислим. Від інших відвідувачів довідалися, що такі випадки тут бувають нерідко. Асортимент блюд вкрай збіднений і до того ж майже ніколи не міняється. Не люблять працівники їдальні завдавати собі клопоту, виготовляючи різні страви.

Виходить, не завжди можна вірити меню навіть, якщо воно красується в гарній рамочці на найвиднішому місці.

А. Коваленко, Л. Божко, Т. Бартош, студенти-заочники

Газета «За перемогу!», 1959 р.

Подано мовою оригіналу.

Підготувала до друку Неля Пінчук

Газета «Соборний майдан»

Засновник — Національний заповідник «Глухів»

Свідоцтво про реєстрацію № СМ 390 від 06.02.2004 р.

Адреса редакції: м.Глухів Сумської обл., вул.Шевченка, 30, тел. 2-35-57, e-mail: dikz@ukr.net

Номер підготовлено до друку у науково-дослідному відділі заповідника

Верстка Віктора ІСАЄВА

Газета надрукована у АТ «Шосткинська міська друкарня»

м.Шостка, вул. К.Маркса, 69

Підписано до друку 22.05.2013 р.

Тираж — 500 примірників. Замовлення № 4023.

Редакція газети «Соборний майдан» запрошує до творчого співробітництва науковців, краєзнавців, любителів старовини

Електронна версія на сайті <http://nz-hlukhiv.com.ua/>

Редакційна колегія

Світлана ЖУКОВА

Юрій КОВАЛЕНКО

Ірина МОШИК

Олександр МІРОШНИЧЕНКО

Віктор ІСАЄВ

РОЗПОВСЮДЖУЄТЬСЯ БЕЗКОШТОВНО